

Vårdnadshavares önskemål om att deras barn ska placeras vid viss skola kan inte med stöd av 9 kap. 15 § första stycket skollagen frångås med hänvisning endast till att de barn som bor närmast skolan ges företräde. Laglighetsprövning enligt kommunallagen.

Lagrum:

9 kap. 15 § första stycket skollagen (2010:800)

J.B. och I.B. ansökte inför höstterminen 2013 om plats för sin son N. i förskoleklass vid Byskolan i Lunds kommun. Kommunen beslutade den 27 mars 2013 att frångå deras önskemål och placerade i stället N. vid Uggleskolan. Kommunen hänvisade till 9 kap. 15 § första stycket skollagen (2010:800) och anförde att den önskade placeringen skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet skulle åsidosättas, varför önskemålet inte kunde tillgodoses.

J.B. och I.B. överklagade kommunens beslut till förvaltningsrätten och anförde bl.a. att kommunens tolkning av närhetsprincipen i 9 kap. 15 § skollagen avvek från den allmänt rådande tolkningen, att kommunen inte tagit hänsyn till principen om barnets bästa samt att frånvaron av praxis och en inom kommunen gemensam prioriteringsordning bäddade för godtycke och geografisk särbehandling av barn. Beslutet medförde en förlängning av N:s skolväg med minst en kilometer, samtidigt som andra barn hade placerats vid den önskade Byskolan trots att deras skolväg endast skulle ha blivit några hundra meter längre om de i stället hade placerats vid Uggleskolan.

Lunds kommun ansåg att överklagandet skulle avslås och anförde följande. Kommunen har tillämpat 9 kap. 15 § första stycket skollagen och tagit hänsyn till avståndet mellan de sökandes adresser och Byskolan. De tillgängliga platserna på Byskolan har anvisats de elever som bor närmast skolan. Avsteg från den principen har gjorts i tre fall av trafiksäkerhetsmässiga skäl. Dessa har dock inte haft någon inverkan på det nu överklagade beslutet. Alla elever som inför höstterminen 2013 placerats i förskoleklass på Byskolan bor närmare den skolan än N.

Förvaltningsrätten i Malmö (2013-06-18, ordförande Stierna) yttrade: Beträffande förskoleklass med offentlig huvudman gäller enligt 9 kap. 15 § första stycket skollagen att en elev ska placeras vid den av kommunens skolenheter där elevens vårdnadshavare önskar att eleven ska gå. Om den önskade placeringen skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts, ska dock kommunen placera eleven vid en annan skolenhet. I andra stycket anges att kommunen annars får frångå elevens vårdnadshavares önskemål endast om den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. Beslut enligt andra stycket får överklagas genom s.k. förvaltningsbesvär hos Skolväsendets överklagandenämnd. – Det överklagade beslutet har fattats enligt 9 kap. 15 § första stycket

skollagen. Förvaltningsrätten ska därför pröva överklagandet enligt reglerna om laglighetsprövning i 10 kap. kommunallagen (1991:900), KL. Det innebär dels att endast det överklagade beslutets laglighet och inte dess lämplighet prövas, dels att prövningen endast omfattar om beslutet ska upphävas eller inte. Prövningen av om ett kommunalt beslut ska upphävas får enligt 10 kap. 10 § grundas endast på de omständigheter som klaganden har hänvisat till. I 10 kap. 8 § anges på vilka grunder ett sådant beslut kan upphävas, nämligen om 1. det inte har tillkommit i laga ordning, 2. beslutet hänför sig till något som inte är en angelägenhet för kommunen, 3. det organ som har fattat beslutet har överskridit sina befogenheter, eller 4. beslutet strider mot lag eller annan författning. – Av 9 kap. 15 § första stycket skollagen följer att vårdnadshavares önskemål ska väga tungt vid beslut om skolplacering. Vårdnadshavarens önskemål kan emellertid frångås om en placering på önskad skola skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering i en skola nära hemmet åsidosätts. – I förarbetena till 9 kap. 15 § skollagen (se prop. 2009/10:165 s. 724) sägs att tillämpningen av motsvarande tidigare reglering för grundskolan i 1985 års skollag i viss mån kan tjäna som vägledning. I förarbetena (prop. 1992/93: 230 s. 73) till den regleringen uttalades bl.a. följande. Ett önskemål om placering i en viss skola får emellertid inte gå ut över ett annat barns berättigade krav på placering i en skola nära hemmet. Detta blir aktuellt i situationer när något önskemål om placering vid en viss skola inte uttryckts. Elever, vilkas vårdnadshavare inte framställt något önskemål, har rätt att om det finns en skola nära hemmet bli placerade där. Om det inte finns någon skola nära hemmet måste kommunen i enlighet med den princip som kommit till uttryck i första stycket ändå beakta vad som för eleven är ändamålsenligt ur kommunikationssynpunkt. I vissa fall kan flera skolor bedömas som likvärdiga ur kommunikationssynpunkt även om de inte ligger på samma avstånd från hemmet. Eleven får dock inte drabbas av en allvarlig försämring beträffande sin skolväg. I situationer då flera önskat bli placerade i en skola än det finns plats i skolan ska samma principer vid urvalet gälla som då något önskemål inte framställts. En elev som inte kan beredas plats i den skola som vårdnadshavaren valt kan komma att påverka urvalet till en annan skola. I sådana situationer måste kommunen hitta den bästa lösningen för alla berörda elever. – Förvaltningsrätten gör följande bedömning – Lunds kommun har uttryckligen angett att man vid Byskolan i princip placerat de elever som bor närmast den skolan. Av 9 kap. 15 § första stycket skollagen följer dock att det inte finns någon ovillkorlig rätt till placering vid den skola som är belägen allra närmast hemmet eftersom en kommun kan behöva beakta avståndet till fler än en skola då den placerar elever. Placeringsbeslut enligt den ordning som Lunds kommun nu tillämpat kan enligt förvaltningsrätten därför leda till att en vårdnadshavarens önskemål om skolplacering frångås i strid med skollagen. – Till överklagandet har J.B. och I.B. bifogat en förteckning med ett urval av blivande förskoleklass elever som placerats vid Byskolan läsåret 2013/2014. Av förteckningen framgår elevernas hemadresser, avstånd till Byskolan respektive till Uggleskolan och för varje elev en beräkning av förändringen av skolvägens längd vid ett eventuellt byte till Uggleskolan. – Av förteckningen framgår att avståndet från N:s hem till Byskolan

är 2,2 kilometer och till Uggleskolan 3,2 kilometer. Det framgår även att några elever som placerats vid Byskolan bor förhållandevis nära även Uggleskolan och endast har marginellt längre skolväg dit. Bland annat gäller detta elever vars skolväg skulle öka från 650 till 900 meter om de istället gick på Uggleskolan. Enligt förvaltningsrätten skulle en placering av dessa elever vid Uggleskolan inte innebära att ett berättigat krav på placering i en skola nära hemmet åsidosätts. – J.B:s och I. B:s uppgifter har inte ifrågasatts av Lunds kommun. Kommunen har inte heller angett något skäl till varför N., trots det vårdnadshavarna anfört, ändå inte ska placeras vid Byskolan. Det framgår enligt förvaltningsrätten därmed inte annat än att han kan placeras i Byskolan utan att en annan elevs berättigade krav på placering i en skola nära hemmet åsidosätts. Det överklagade beslutet strider därför mot 9 kap. 15 § första stycket skollagen och ska följaktligen upphävas. – Förvaltningsrätten upphäver det överklagade beslutet.

Lunds kommun överklagade förvaltningsrättens avgörande och yrkade att kammarrätten skulle upphäva förvaltningsrättens dom och fastställa kommunens beslut den 27 mars 2013. Kommunen anförde följande. Vid placeringen av elever i förskoleklass har kommunen tagit hänsyn till avståndet mellan de sökandes adresser och Byskolan. De tillgängliga platserna på Byskolan har anvisats de elever som bor närmast skolan. Avsteg från principen om det närmaste avståndet mellan skola och hemadress som urvalsgrund har gjorts i tre fall av trafiksäkerhetsmässiga skäl. Dessa avsteg har inte haft någon inverkan på det nu överklagade beslutet. Samtliga elever som inför höstterminen har placerats i förskoleklass vid Byskolan har önskat en placering vid denna skola och bor på adresser som är belägna närmare Byskolan än N:s hemadress. Det är i och för sig riktigt att avståndet från N:s hem till Byskolan är kortare än till Uggleskolan. N. bor dock på ett sådant avstånd till båda skolorna att han är skolskjutsberättigad och alternativen kan ur kommunikationssynpunkt bedömas som likvärdiga för honom. Det finns inget som tyder på att N. skulle ha tyngre vägande krav på en placering vid Byskolan än de elever som placerats där. Även om vissa av de elever som placerats vid Byskolan bor förhållandevis nära även Uggleskolan ser kommunen inget skäl till varför just N. skulle få en plats på Byskolan före dessa elever. Det finns fler elever som önskat placering vid Byskolan vars önskemål inte har kunnat tillgodoses. N:s berättigade krav på en placering vid en skola nära hemmet har inte åsidosatts genom en placering på Uggleskolan. – Förvaltningsrättens bedömning att en annan elevs berättigade krav på placering nära hemmet inte skulle ha åsidosatts genom N:s placering på Byskolan är ogrundad. Förvaltningsrätten har gjort en annan tolkning av hur bestämmelserna i 9 kap. 15 § skollagen ska tillämpas. Det är inte klarlagt att de principer som kommunen tillämpat vid placeringarna strider mot lag. Förvaltningsrätten borde därför inte ha upphävt kommunens beslut. Att enskilda placeringsbeslut upphävs på oklara grunder får konsekvenser som är svåra att hantera. Det råder oklarhet om bestämmelserna i 9 kap. 15 § skollagen.

J.B. och *I.B.* ansåg att överklagandet skulle avslås och anförde bl.a. följande. Kommunen har inte någon praxis eller riktlinjer för hur urval till översökta skolor ska ske, utan detta verkar vara upp till varje rektor att besluta. Kommunen har inte pekat på betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter utan måste mena att en placering av N. på Byskolan skulle ha åsidosatt en annan elevs berättigade krav på en placering vid en skolenhet nära hemmet. – Vad som är nära hemmet är ett relativt begrepp. Kommunen har angett att man tolkat nära hemmet som närmast hemmet, dvs. elever har antagits efter absolut geografiskt avstånd till sökt skola. Man har antagit den elev som bor närmast först och sedan arbetat sig utåt. När platserna fyllts har man stannat utan att beakta konsekvensen för de elever som är kvar i kön. Vid en tolkning av 9 kap. 15 § skollagen på det sätt kommunen valt är det ofrånkomligt att vissa elever placeras på en skolenhet längre från hemmet än vad som annars hade varit nödvändigt. Alla elever kommer inte heller att behandlas lika. Lagstiftarens intention måste ha varit att alla ska få en skolgång så nära hemmet som möjligt. För att detta ska vara möjligt måste man beakta alla elever och konsekvensen för varje elev om man inte blir antagen till sitt förstahandsval. Då är begreppet relativt avstånd den enda möjligheten. Den ger alla en placering så nära hemmet som möjligt. Det är så bestämmelsen tolkas av andra kommuner. Om antagning skett utifrån den tolkning som är riktig hade N. med största sannolikhet fått en plats utan att åsidosätta någons rätt till en skolplacering nära hemmet. – Kommunen anför att det är egalt för N. vilken skola han placeras på då han är skolskjutsberättigad. Tanken med det fria skolvalet är att föräldrarna ska kunna välja den skola som passar familjen bäst. Att en rektor då kan åsidosätta alla elever som är skolskjutsberättigade från det fria skolvalet ses som orimligt och det finns inte stöd för detta i skollagen.

Kammarrätten i Göteborg (2013-11-06, Pettersson, Falkendal, referent, samt särskilda ledamoten Persson) yttrade: Som förvaltningsrätten konstaterat följer det av ordalydelsen i 9 kap. 15 § första stycket skollagen att en elev inte har en ovillkorlig rätt att bli placerad på den skola som ligger närmast hemmet. En kommun kan således behöva beakta avståndet till fler än en skola då en elev ska beredas en plats i förskoleklass. En elev kan därför inte anses ha ett berättigat krav på placering vid en skola enbart på den grunden att eleven bor närmast skolan. Det är dock ostridigt i målet att kommunen i det överklagade beslutet tillämpat bestämmelsen på detta sätt. Kommunens beslut att inte placera N. vid Byskolan med motiveringen att en annan elevs berättigade krav på placering vid skolan skulle åsidosättas strider därför mot 9 kap. 15 § första stycket skollagen. Förvaltningsrätten har därför haft fog för att upphäva beslutet. – Kammarrätten avslår överklagandet.

Kammarrättsrådet *Brüsin* och särskilda ledamoten *Hegen* var av skiljaktig mening och anförde: En elev ska enligt 9 kap. 15 § första stycket skollagen placeras vid den av kommunens skolenheter som vårdnadshavarna önskar. Om den önskade placeringen innebär att annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts, ska kommunen placera eleven vid en annan

skolenhet. – Samtliga vårdnadshavares önskemål om att deras barn ska placeras i förskoleklass vid Byskolan har inte kunnat tillgodoses. Kommunen har därför varit tvungen att placera vissa elever vid annan skolenhet än den önskade. För att avgöra vilka elever som ska placeras vid Byskolan har kommunen tillämpat en intern princip som innebär att de elever som bor närmast den skolan placerats där. – Enligt vår uppfattning finns det inte något som hindrar en kommun att tillämpa en sådan princip under förutsättning att bestämmelserna i 9 kap. 15 § skollagen inte samtidigt åsidosätts. Vad J.B. och I.B. anfört inom klagotiden visar inte att den bestämmelsen åsidosatts genom det överklagade kommunala beslutet. Deras son har placerats i en annan skola nära föräldrahemmet. Vid angivet förhållande, samt då klagandena inte förmått visa att beslutet strider mot någon annan i 10 kap. 8 § KL angiven grund, bifaller vi Lunds kommuns överklagande samt undanröjer förvaltningsrättens dom och fastställer kommunens överklagade beslut.

Lunds kommun fullföljde sin talan och yrkade att Högsta förvaltningsdomstolen skulle undanröja kammarrättens dom och fastställa det upphävda beslutet. Kommunen anförde bl.a. följande. Alla elever som inför höstterminen placerats i förskoleklass vid Byskolan har önskat en placering vid denna skola. Samtliga vårdnadshavares önskemål om att deras barn ska placeras i förskoleklass vid Byskolan har dock inte kunnat tillgodoses. Kommunen har därför varit tvungen att placera vissa elever vid annan skolenhet än den önskade. För att avgöra vilka elever som ska placeras vid Byskolan har kommunen, med några undantag av trafiksäkerhetsmässiga skäl, tillämpat principen om det närmaste avståndet mellan skola och hemadress som urvalsgrund. Det finns inget som hindrar kommunen att tillämpa en sådan princip under förutsättning att bestämmelserna i 9 kap. 15 § skollagen inte samtidigt åsidosätts. – Beslutet om N:s placering strider inte mot 9 kap. 15 § skollagen. Hans berättigade krav på en placering vid en skola nära hemmet har inte åsidosatts genom beslutet. Kommunen har iakttagit skollagens bestämmelse om särskild hänsyn till barnets bästa genom att placera N. vid en skolenhet nära hemmet och genom att erbjuda honom skolskjuts från hemmet till skolenheten. Beslutet strider inte heller mot någon annan i 10 kap. 8 § KL angiven grund. Kammarrätten borde därför inte ha avslagit kommunens överklagande.

J.B. och I.B. bestred bifall till överklagandet och anförde bl.a. följande. I målet är ostridigt att Lunds kommun har tillämpat begreppet ”nära hemmet” i 9 kap. 15 § skollagen som ”närmast hemmet”. Tolkningsmedför att alla elever inte behandlas lika inför bestämmelsen och att orimliga situationer kan uppstå där elever får kilometervis längre skolväg för att en annan elev ska vinna tiotals meter i skolväg. Det står klart att lagstiftarens syfte med regleringen är att en kommun är skyldig att göra en samlad bedömning av alla elever med målsättningen att ge dessa en så kort skolväg som möjligt.

Statens skolverk, som avgav yttrande i målet, anförde bl.a. följande. I situationer där alla barn inom en skolas upptagningsområde bor inom ett rimligt avstånd från en alternativ skola ger bestämmelsen i 9 kap. 15 § första stycket inte någon rätt till förtur vare sig för de barn som bor närmast den önskade skolan eller för de barn som bor längst ifrån densamma. Av själva ordalydelsen i 9 kap. 15 § kan man dra slutsatsen att alla dessa barn därmed har rätt till en placering där om de så önskar. Det finns dock ingen skyldighet för kommunen att t.ex. bygga ut en skola för att bereda alla barn inom upptagningsområdet plats på en viss skola, utan ett urval av de barn som ska erbjudas placering måste göras. Skollagen reglerar inte uttryckligen vilken princip för placering som kommunen ska tillämpa i dessa lägen. Därför bör det finnas ett visst utrymme för kommunen att själv ta ställning till vilken princip som ska tillämpas. Av allmänna rättsliga principer följer dock att urvalsförfarandet måste vara objektivt, sakligt och icke-diskriminerande. Det får inte heller strida mot lag eller annan författning. Av 1 kap. 10 § skollagen följer att i all utbildning och annan verksamhet enligt lagen ska barnets bästa vara utgångspunkten. Det medför en skyldighet att vid beslut enligt skollagen beakta vilka följder beslutet får för samtliga berörda barn, såväl vid val av intern princip för placering som vid beslut om placering av det enskilda barnet. Vid utformningen av principer för placering måste det finnas utrymme för att göra avsteg från dessa med hänsyn till barnets bästa. Om den princip för placering som kommunen valt visar sig drabba ett visst barn eller en viss grupp av barn på ett sätt som inte ter sig rimligt kan det inte anses försvarbart att enbart hänvisa till en viss urvalsprincip som sedan tidigare beslutats. Om ett beslut enligt 9 kap. 15 § första stycket grundar sig på en uppfattning om att närheten till skolan i sig innebär rätt till förtur, och en prövning av samtliga barns skäl till placering därigenom inte har skett, har bestämmelsen inte tillämpats på ett korrekt sätt.

Sveriges Kommuner och Landsting avgav yttrande i målet och anförde bl.a. följande. Det är kommunens ansvar att utifrån lagens bestämmelser försöka finna lämpliga lösningar på skolplaceringen utifrån lokala förhållanden och prioriteringar. Kommunerna måste självfallet beakta samtliga elevers placering så att det blir en bra helhetslösning för alla elever. Den nämnd som ansvarar för skolfrågor brukar anta riktlinjer för skolplacering och intagning till bl.a. förskoleklass. Det måste ankomma på kommunerna att själva välja metod och urvalskriterier så länge som de följer lagstiftningen, dvs. beaktar önskemål så långt det är möjligt och ser till att eleven får en rimlig skolväg och placeras i någon skola i närheten av hemmet. – Regleringen i 9 kap. 15 § kan ses som en målsättningsparagraf som riktar sig till kommunen. Bestämmelsen innehåller ett stort mått av lämplighetsavvägningar som inte bör vara föremål för prövning inom ramen för laglighetsprövning. Lagen anger inte hur avstånd ska beräknas eller vilka urval som kan göras. Vad som är en elevs berättigade krav på placering i en skola nära hemmet är inte definierat i lagen utan måste kunna tolkas utifrån de lokala förutsättningarna i varje enskild kommun. Hur närheten ska beräknas kan bedömas olika i kommuner med starka centralorter med många skolor inom samma område och glesbygdskommuner med långa avstånd till ett

fåtal skolor. – Ett upphävande av ett enskilt beslut om platstilldelning på de grunder som anförts påverkar andra elevers rätt. En kommun ska inte behöva flytta en elev för att bereda plats åt en annan. En elev bör inte genom ett överklagande få rätt att placeras i en viss skola nära hemmet i stället för i en annan skola nära hemmet. Det skulle öppna upp för att kommunerna måste anpassa platser i skolenheterna efter hur många önskemål som finns, vilket strider mot kommunernas rätt att själva planera sin skolorganisation. – I det aktuella målet har kommunen tillämpat en intern urvalsprincip som innebär att de elever som bor närmast Byskolan placeras där. Kommunen har således absolut närhet som objektivet urvalskriterium. Det finns inget som hindrar att en kommun tillämpar en sådan urvalsprincip under förutsättning att bestämmelserna i 9 kap. 15 § första stycket inte samtidigt åsidosätts. Ett tillgodoseende av önskemålet om N:s placering vid Byskolan skulle ha inneburit att en annan elevs berättigade krav på att, i enlighet med kommunens interna urvalsregel, bli placerad i en skola nära hemmet skulle ha åsidosatts. Vårdnadshavarna har inte visat att det finns några särskilda skäl för att N. ska få förtur framför andra som bor närmare.

Högsta förvaltningsdomstolen (2015-09-15, Melin, Silfverberg, Rynning, Baran, Andersson) yttrade:

Skälen för avgörandet

Vad målet gäller

Frågan i målet är om kommunens beslut att placera N. vid en annan skolenhet än den vårdnadshavarna önskat strider mot lag eller annan författning.

Den rättsliga regleringen

Enligt 9 kap. 15 § första stycket skollagen ska en elev placeras vid den av kommunens skolenheter där elevens vårdnadshavare önskar att eleven ska gå. Om den önskade placeringen skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts, ska dock kommunen placera eleven vid en annan skolenhet. Enligt andra stycket får kommunen annars frångå elevens vårdnadshavares önskemål endast om den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

I 28 kap. 12 § första stycket 6 skollagen anges att en kommuns beslut enligt 9 kap. 15 § andra stycket samma lag, om placering vid en annan skolenhet än den vårdnadshavare önskar, överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Av 28 kap. 18 § följer att beslut i samma fråga enligt första stycket endast får överklagas genom laglighetsprövning enligt 10 kap. KL.

Enligt 10 kap. 2 § 2 KL får ett beslut av en kommunal nämnd överklagas, om beslutet inte är av rent förberedande eller rent verkställande art. Av 10 kap. 8 § första stycket 4 samma lag framgår att ett överklagat beslut

ska upphävas om beslutet strider mot lag eller annan författning. I tredje stycket anges att något annat beslut inte får sättas i det överklagade beslutets ställe.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Innebörden av bestämmelserna i 9 kap. 15 § skollagen

Regleringen i 9 kap. 15 § skollagen ger uttryck för den valfrihetsprincip som fått starkt genomslag i skollagstiftningen (jfr bl.a. prop. 1992/93:230 s. 57 ff. och 73). Huvudregeln är således att kommunerna vid fördelning av elever på olika skolor i första hand ska utgå från vårdnadshavarnas önskemål (prop. 2009/10:165 s. 364 f. och 724). Avsteg från denna huvudregel får – såvitt avser placering i förskoleklass – endast göras i de två situationer som numera regleras i 9 kap. 15 §.

Det gäller först den möjlighet till avsteg som följer av 9 kap. 15 § första stycket skollagen. Enligt denna bestämmelse ska kommunen frångå en vårdnadshavares önskemål om att få sitt barn placerat i förskoleklass vid en viss skolenhet när det krävs för att tillgodose en annan elevs berättigade krav på att få gå i en skola nära hemmet. En förutsättning för att detta undantag ska vara tillämpligt är således att det finns andra elever vars berättigade krav på att få gå i en skola nära hemmet annars inte kan tillgodoses.

En liknande bestämmelse om avvägningen mellan valfrihetsprincipen och den s.k. närhetsprincipen infördes såvitt avsåg grundskoleplaceringar år 1991 i 4 kap. 6 § tredje stycket i den tidigare skollagen (1985:1100). Vid denna tidpunkt var de faktiska möjligheterna att välja skola mer begränsade och utgångspunkten var att platserna i en grundskola skulle förbehållas de elever för vilka skolan var den skola som låg närmast deras hem, dvs. att de fick så kort skolväg som möjligt (se prop. 1990/91:115 s. 58 ff. och 1990/91:UbU17 s. 20 f.). Skulle skolan inte räckta till för alla dem som hade den som sin närmaste skola måste man finna den därefter bästa samlade lösningen med hänsyn till berörda elevers skolväg. I förarbetena framhölls dock att det alltid kommer att finnas elever som av olika skäl vill gå i någon annan skola än den som innebär den kortaste skolvägen, samt att sådana önskemål borde beaktas så långt det var praktiskt och ekonomiskt möjligt. Efterkommande av önskemål om annan skola fick emellertid inte medföra att någon annan elev som annars enligt huvudprincipen skulle ha tagits emot i den önskade skolan drabbades av en allvarlig försämring av sin skolväg.

Vad som i den nu gällande skollagen avses med uttrycket ”nära hemmet” är inte närmare definierat vare sig i lagen eller i dess förarbeten. Innebörden får antas vara beroende av de lokala förhållandena, varför det i första hand får anses ankomma på varje kommun att för sig bestämma vilka kriterier som ska gälla, med beaktande av faktorer som t.ex. elevernas ålder och avståndet mellan hemmet och olika tillgängliga skolor. Bestämmelsen i 9 kap. 15 § första stycket kan dock inte anses ge

utrymme för att de elever som bor närmast en viss skola enbart av detta skäl ges företräde framför andra sökande i kommunen.

Den andra möjligheten att frånga vårdnadshavares önskemål om barnets placering regleras i 9 kap. 15 § andra stycket skollagen som avser situationer där betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter skulle uppstå för kommunen om önskemålet tillgodosågs. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att det måste ankomma på kommunen att från fall till fall pröva hur sådana svårigheter ska vara beskaffade för att få beaktas, men att det självklara fallet är att skolan inte har plats för alla som vill gå där (se prop. 2009/10:165 s. 724 och 739 jfrd med prop. 1992/93:230 s. 73).

Bestämmelsen i 9 kap. 15 § andra stycket skollagen förutsätter att kommunen gör ett urval av de elever som måste anvisas plats i en annan skola än den önskade. Av bestämmelsen framgår dock inte närmare hur ett sådant urval ska gå till. Kommunen har därmed en viss frihet att bestämma vilka kriterier som ska läggas till grund för prioriteringen. Ett grundläggande krav är emellertid att urvalet sker på ett objektivt, sakligt och icke-diskriminerande sätt och med hänsyn tagen till vad som sammantaget är bäst för samtliga inblandade elever (jfr prop. 1990/91:115 s. 58 ff. och prop. 1992/93:230 s. 57 f. och 73).

Det överklagade beslutet

I målet är ostridigt att Lunds kommun inför höstterminen 2013 inte kunde erbjuda alla sökande till Byskolan plats och därför såg sig tvungen att prioritera bland ansökningarna. Enligt uppgift från kommunen tillämpades därvid en prioriteringsordning enligt vilken de elever som bodde närmast Byskolan gavs företräde framför elever som var bosatta längre bort.

Kommunen har uttryckligen grundat sitt beslut på 9 kap. 15 § första stycket skollagen och motiverat det med att en placering av N. vid Byskolan skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet skulle åsidosättas. I målet har dock inte framkommit att de elever som beviljats plats i Byskolan varit beroende av att placeras där för att kunna gå i en skola nära hemmet.

Kommunen har även framhållit att beslutet inte medfört att N:s berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosatts. Även om kommunens bedömning i detta avseende skulle vara korrekt utgör en sådan omständighet inte i sig grund för att frånga vårdnadshavarnas önskemål med stöd av 9 kap. 15 § första stycket skollagen.

Mot denna bakgrund finner Högsta förvaltningsdomstolen att förutsättningarna i 9 kap. 15 § första stycket inte varit uppfyllda och att denna bestämmelse därmed inte lagligen har kunnat läggas till grund för kommunens beslut.

Kommunen har vidare betonat att det inte varit möjligt att tillgodose samtliga vårdnadshavares önskemål om att deras barn skulle placeras i förskoleklass vid Byskolan, varför det blivit nödvändigt att placera vissa elever vid annan skolenhet än den önskade. J.B. och I.B. har å sin sida anfört att kommunens placeringsprinciper medför att de barn som bor närmast Byskolan har gynnats i förhållande till dem som bor längre bort och således redan har en längre skolväg.

Av förarbetena till skollagen framgår att när en skola inte har plats för alla som vill gå där kan bestämmelsen i 9 kap. 15 § andra stycket skollagen vara tillämplig (prop. 2009/10:165 s. 724 jfrd med s. 739). Enligt denna bestämmelse får kommunen frånga vårdnadshavarnas önskemål om den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. Beslut enligt 9 kap. 15 § andra stycket överklagas emellertid genom förvaltningsbesvär hos Skolväsendets överklagandenämnd. Högsta förvaltningsdomstolen är därmed förhindrad att i detta mål pröva om kommunen med stöd av nämnda bestämmelse kunnat frånga vårdnadshavarnas önskemål.

Ordningen för överklagande av ett beslut som innebär att vårdnadshavares önskemål om viss placering frångås är således beroende av om kommunen grundat sitt beslut på 9 kap. 15 § första stycket eller på andra stycket. Detta framstår enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening som olyckligt med hänsyn till bestämmelsernas inbördes samband.

Målet gäller placering i förskoleklass till och med utgången av vårterminen 2014. Denna tidpunkt har numera passerats och saken har således förfallit. Målet ska därför avskrivas från vidare handläggning.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen avskriver målet från vidare handläggning.

Mål nr 7748-13, föredragande Paul Sjögren